

JUBELJAAR יוֹבֵל

Vorbereid door Anita van Dijk, Irene Groenendijk en Theo van der Grefte
piano: Taco Querens

Welkom, stilte, licht ontsteken

♪ Zevenmaal VL 808

Inleiding op de viering

Bij het samenstellen van het jaarprogramma hebben we ons laten leiden door het feit dat de Ekklesia 7x7 jaar bestaat. Dat deed ons natuurlijk denken aan diverse bijbelse verwijzingen, zoals de sabbat (zevende dag), het sabbatsjaar (zevende jaar) en het jubeljaar (na het zevende sabbatsjaar). In deze viering staat het jubeljaar centraal. Het jubeljaar roept wellicht de gedachte bij ons op dat we gaan jubelen voor de Heer. Dat mag natuurlijk altijd, maar jubel is de klankweergave van het hebreeuwse 'jobeel' en dat betekent 'ramshoorn' wat verwijst naar het luiden van de ramshoorn, zoals beschreven staat in Leviticus 25 vers 9: Dan zult gij bazuingeschal doen rondgaan in de zevende maand op de 10e van de maand, door uw ganse land. Vandaag zijn daarom begonnen met bazuingeschal.

We gaan in deze viering stil staan bij wat het jubeljaar is, waarom het jubeljaar is ingesteld en wat er van terecht is gekomen. Het jubeljaar gaat o.a. over het kwijtschelden van schulden. Wat zou het jubeljaar in dit kader nu voor ons kunnen betekenen?

Dit jaar bestaat de Ekklesia 49 jaar. In feite is het komende jaar dus het jubeljaar voor de Ekklesia. We zouden dit jaar kunnen gebruiken om te kijken hoe wij als Ekklesia het jubeljaar kunnen invullen.

♪ Alles wacht op u vol hoop VL 107

Lezing: Leviticus 25:1-13

♪ Een schoot van ontferming VL 236

Lezing: Lucas 4: 14-20

♪ Van grond en vuur VL 910

Overweging

De voorschriften m.b.t. het jubeljaar maken onderdeel uit van de vele richtlijnen die de Israëlieten mee kregen voordat ze het beloofde land introkken. Deze voorschriften zou je ook een politiek pamflet kunnen noemen over de inrichting van de economie in het nieuwe land. Ze hebben veelal betrekking op arbeidsomstandigheden en het ongebreideld toe eigenen van productiemiddelen, land en slaven.

Het begint al met de instelling van de sabbat. Een verplichte rustdag voor iedereen. Dan zult gij generlei slaafse arbeid verrichten staat er meerdere malen geschreven. Naar mijn idee een duidelijke bescherming van de loonarbeiders en slaven.

Het sabbatsjaar volgt op 6 jaar waarin het land bebouwd mag worden en er mag worden geoogst. In het zevende jaar moet het land rusten, dan mag er niet gezaaid worden. Alles wat van de akker opkomt is voor de armen. Het is ook het jaar waar de schulden worden kwijtgescholden en slaven (tot slaaf gemaakten zouden we nu zeggen) worden vrijgelaten. Het jubeljaar gaat nog een stap verder. Naast het kwijtschelden van de schulden en het vrijlaten van de slaven wordt ook het land herverdeeld, teruggegeven aan de oorspronkelijke eigenaren. Alle bezittingen keren terug naar de oorspronkelijke eigenaars. Land mocht namelijk niet voor altijd verkocht worden. Op deze manier herdacht men dat al het land uiteindelijk aan God toebehoorde.

Kennelijk was het in die tijd nodig om dit soort voorschriften te bedenken. Ze zijn niet uit het niets ontstaan. Het markeert ook het scharnierpunt van een economie van jagers en verzamelaars naar een grootschaliger economie van landbouw en veeteelt. Er ontstonden landeigenaren die mensen hadden die voor hen het werk deden. Er ontstond handel, waardoor de mensen die mazzel hadden veel geld konden verzamelen, maar mensen die pech hadden hun bezittingen kwijt raakten, soms zelfs in schulden terecht kwamen. Volgens mij moeten we tegen die achtergrond de instelling zien van de sabbat, het sabbatsjaar en het jubeljaar. Alles wordt rechtgetrokken, productiemiddelen worden herverdeeld, en slaven konden een compleet nieuwe start maken. De hele handel begint weer bij af.

Karl Marx zou zijn vingers afgelikt hebben als de maatregelen die genomen moeten worden in het kader van jubeljaar ook daadwerkelijk uitgevoerd zouden worden.

Maar is er iets terecht gekomen van al deze voorschriften? Dat lijkt er niet erg op, getuige de profeten zoals Amos die fulmineert tegen het grote onrecht zoals in hoofdstuk 5 :

Jullie vertrappen de zwakken en eisen een deel van hun graan op.

Daarom: huizen van steen hebben jullie gebouwd, maar je zult er niet in wonen;

prachtige wijngaarden hebben jullie geplant, maar je zult er geen wijn van drinken.

Want ik weet hoe talrijk jullie misdaden zijn, hoe groot jullie zonden:

jullie keren je tegen de onschuldigen,

jullie nemen steekpenningen aan,

jullie onthouden de armen in de poort hun recht.

Jesaja hoopt in hoofdstuk 61 op de komst van de messias, die het jaar van de Here zal uitroepen, om alle treurende te troosten en voor gevangenen vrijlating uit te roepen. Het lijkt er dus niet erg op dat sabbatsjaar en jubeljaar in de praktijk werden toegepast.

In onze neoliberale wereld is het al niet veel beter. Oxfam Novib meldde dat sinds 2020 er in de wereld 571 miljardairs zijn bijgekomen en 268 miljoen mensen vervielen in extreme armoede. In Nederland worden de verschillen ook alleen maar groter. De rijkste 1% van de bevolking heeft 1/3 van het totale vermogen. Het aantal mensen met problematische schulden wordt geschat op meer dan 600.000. Dit veroorzaakt bij veel mensen grote problemen, zoals stress en schaamte. Voor mensen die van een uitkering en toeslagen moeten leven is het leven uitermate ingewikkeld geworden. Je moet je weg maar zien te vinden in de ingewikkelde procedures van toelagen en steunpakketten. Een fout is snel gemaakt en wordt zoals we weten hard gestraft. Vertrouwen in de overheid is minimaal geworden, want daar worden fouten vaak afgedaan met "dat had beter gekund". Hoe vaak hebben we dat onze premier niet horen zeggen?

De VPRO liet in het programma tegenlicht, dat geheel was gewijd aan mensen in armoede door problematische schulden, Eric Steegers aan het woord. Hij is gynaecologisch arts in een van de armste wijken in Rotterdam, Charlois. Uit onderzoek blijkt dat de kindersterfte in die wijk 4 x zo hoog is als in de rest van Nederland, net zo groot als in Albanië. Hij constateerde bij dat onderzoek, dat de oorzaak vaak te vinden is in de stress die in de gezinnen plaats vinden. Baby's vragen als het goed is altijd aandacht. Als ze dat meerdere keren hebben gedaan en de aandacht niet krijgen, houdt het kind uiteindelijk op met aandacht vragen. Besef wat dat betekent voor deze baby en dit kind op latere leeftijd.

Zou het niet beter zijn om conform de richtlijnen van het jubeljaar al deze schulden kwijt te schelden. Het is curieus om te weten dat de kosten die gepaard gaan met het innen van schulden en het helpen van mensen die schulden hebben groter zijn dan alle schulden bij elkaar.

Carola Schouten, de minister voor armoedebestrijding vroeg schuldhulporganisaties zoals Humanitas en de kerken haar te informeren over wat ze in de praktijk voor problemen

tegenkomen. Ze deed die oproep, omdat ze weet dat er heel veel gedaan wordt vanuit diverse hulporganisaties, maar ook omdat zij moest erkennen dat het vertrouwen in de overheid bij mensen in armoede en met schulden tot het minimum is gedaald. Immers de grootste schuldeiser is de overheid. Bij een bijeenkomst van schuldhulpverleners vertelde ze vorig jaar dat ze een fout had gemaakt om de steun die de overheid heeft gegeven om de hoge energiekosten te compenseren een energietoelage te noemen. Dat maakte mensen wantrouwig, omdat een toelage behoorlijk fout kan aflopen.

Gelukkig zijn er veel initiatieven om mensen met schulden te helpen het schuldenprobleem op te lossen. Zo ondersteunt budgetmaatjes 070 van STEK en thuisadministratie van Humanitas inwoners van Den Haag die om welke reden ook in de schulden zijn geraakt en daar uit willen komen.

De voedselbank is onmisbaar geworden voor veel mensen die anders niet rond kunnen komen. In deze tijd hebben ze het drukker dan ooit. 13.000 vrijwilligers geven elke week eten aan mensen die dat tijdelijk hard nodig hebben. Bedrijven, instellingen, overheden en particulieren helpen met geld, voedsel en diensten.

Maar wat een ingezonden briefschrijfster in Trouw terecht schrijft: Dat kerken en humanistische organisaties mensen helpen is mooi, maar uiteindelijk zou het een taak van de overheid moeten zijn, en dat wordt door ons bepaald in het stemhokje.

Een organisatie die een structurele aanpak probeert na te streven is Collectief Kapitaal. Op hun website staat te lezen dat Collectie Kapitaal een voorstel is voor een ander soort samenleving.

Een samenleving waarin niemand hoeft te vechten voor zijn bestaan. Waarin we bestaansonzekerheid als collectieve verantwoordelijkheid dragen. We bestrijden niet de symptomen van een falend systeem, maar bouwen een nieuw en concreet alternatief. Het begon in 2020 met een simpele actie: geld inzamelen en herverdelen onder mensen die bestaansonzeker zijn. Vijf mensen in bestaansonzekerheid ontvingen twaalf maanden lang €1000,- per maand op basis van vertrouwen. Nog steeds is dit een van de belangrijkste uitgangspunten in wat ze doen, maar hier stopt Collectief Kapitaal niet. Collectief Kapitaal werkt aan een plan, gestoeld op solidariteit, vertrouwen en gelijkwaardigheid. Middels lokale collectieven proberen ze die gedroomde samenleving te ontwikkelen waarin gewaarborgd is dat iedereen de mogelijkheid heeft op een bestaanszeker leven.

Het is naar mijn weten nergens ter wereld gelukt, ook in de geschiedenis niet een economie in te richten, die de voorschriften van het jubeljaar in de praktijk brengt. Zo lang de shell 30 miljard kan opstrijken en aan de aandeelhouders kan uitdelen, terwijl er zoveel mensen in armoede zijn beland, is er iets fundamenteels mis in onze maatschappij.

Dat was in de tijd van Jezus niet anders. Daarom vestigt Jezus in Lucas 4, die we zo net hebben gelezen, nog eens de aandacht op het jubeljaar.

Het is sabbat en Jezus gaat naar Nazareth, de stad waar hij is opgegroeid. Hij bezoekt de synagoge, en hem wordt gevraagd te lezen uit de profeten en daar iets bij te zeggen. Hij rolt de boekrol van de profeet Jesaja af tot hoofdstuk 61:

De Geest van de Heer rust op mij, want hij heeft mij gezalfd. Om aan armen het goede nieuws te brengen heeft hij mij gezonden, om aan gevangenen hun vrijlating bekend te maken en aan blinden het herstel van hun zicht, om onderdrukten hun vrijheid te geven, om een genadejaar van de Heer uit te roepen.'

Hij rolt de boekrol weer op, geeft hem aan de (dienaar) koster, gaat zitten en begint aan zijn preek. En de kern van zijn preek is: 'Vandaag hebben jullie deze schrifttekst in vervulling horen gaan.'

Hier proclameert Jezus zich hier als de verwachte Messias, die een sociale bevrijding

afkondigt. Hij proclameert een Jaar van Bevrijding, het Genadejaar van de ENE , het Jubeljaar dat Mozes heeft ingesteld, een sociale revolutie. Onteigening van grootgrondbezitters en de ontmanteling van een woekersysteem.

Dat roept verschillende reacties op: mensen die enthousiast worden: en mensen die hem als een groot gevaar zien van de gevestigde orde.

Ik moet bij dit verhaal denken aan het lied van Mercedes Sosa “todo cambia”, alles zal veranderen. Ze zong dat in een donkere tijd in Argentinië en bracht met dat lied veel mensen in extase. Zij kregen weer moed , terwijl de autoriteiten haar met grote argwaan in de gaten hielden.

Wij hebben besloten om in 2022 en 2023 een bedrag van 1000 euro te schenken aan de voedselbank. Het lijkt mij een uitdaging om na te denken over wat wij nog meer in en na ons jubeljaar kunnen realiseren van de profetische woorden van Mozes, Jesaja en Jezus. Daarover kunnen we ons , zoals dat gaat met een feest al bij voorbaat vrolijk maken.

♪ Hoe ver te gaan VL 318

Voorbeden

♪ Tafellied: Sacrament van hoop VL 674

Breken en delen

♪ Onze Vader VL 250

Reactie, collecte (bestemd voor Aardewerk)

♪ Dat een nieuwe wereld komen zal Map 75